

CRNI JARKI - ČUDESNI ŠUMSKI KRAJOLIK

CRNI JARKI, upravo tako je službeni naziv šumskog kompleksa nadomak Kalinovca. To je relativno mala šumska površina, svega oko 750 ha. Sa sjevera je dijeli od šume Kupinje potok Čivičevac, prepun malih izvora koji mu ne dozvoljavaju da se i po najvećoj zimi zamrzne. Voda je svježja, bistra i iskričava na čijem se šljunkovitom dnu ljeskaju crvenperke, a u vodeno raslinje zavlače grgeči u kažnjeničkim odijelima. Mjestimično se po potoku provlače beskrajni rezanci vodene kuge (*Helodea canadensis*), koja potoku daje vječnu zelenu svježinu. Strme obale su pak prekrivene plavim tepihom potočnica. Vergissmeinnicht! Iste one kojima je slikar Ivan Lacković Croata oslikao zastor u HNK u Zagrebu.

Na tom potoku se pralo rublje, bijelilo platno i napajala stoka. Zapadno, šumu od sela Kalinovca dijele livade koje se protežu na oko kilometar udaljenosti od šume. S južne strane, uz šumu su se prilijepile kućice kao krpelji na nabreklo truhu košute. Tu je oduvijek živjela sirotinja, nadničari i šumokradice, jer su im i okućnice bile na golom pijesku, gdje bi usjevi već u lipnju izgorjeli "dozrijeli" sprženi nemilosrdnom žegom. To su Kalnovečki peski. Sa istočne strane uz šumu su nalegla dva zaseoka: Draganci, sesvečka sirotinja i Molvice, kalinovački konaci, gdje su naselili bogati gazde Matulci, Matice, Lackovići i Horvati. Doselili su iz Kalinovca koncem devetnaestog stoljeća, kad su se raspadale nekadašnje zadruge.

U proljeće, kad bi okopnio snijeg, Crni Jarki bi se pretvorili u pravo jezero. Sve do kasnog ljeta ta bi se močvara lagano praznila jednim malim potokom koji je vodu odvodio u Čivičevac. Tek su pojedini manji dijelovi stršili iz te močvare kao mali otoci.

Takvom tlu i vodnom režimu prilagodila se i šumska vegetacija. Glavna šumska vrsta u Crnim Jarkima je crna joha (*Alnus glutinosa*). To je i danas jedina čista šumska sastojina crne joha u Europi, sa visinski i debljinski najjačim stablima joha u svijetu, pa je i stog razloga određen specijalni rezervat šumske vegetacije u površini od 72 ha. Joha je dominantna šumska vrsta, iako uz rubne dijelove i na povišenim gredicama uspijevaju hrast, grab, jasen i klen. Joha je najčešće panjača, tj. izrasta iz panja. Naime iz posječenog stabla ostaje panj iz kojeg izraste po desetak mladica koje se kasnije prorijede i ostavi se po jedan ili dva izbojka iz kojeg naraste stablo. Panjevi vremenom istrunu, a novo stablo, poduprto adventivnim korijenjem, naraste i preko trideset metara. To su impozantna ravna stabla, bez ijedne grane sve do samog vrha gdje se formira krošnja. Takva stabla, ukoliko se dobro ne ustabile adventivnim korijenjem, podložna su izvalama pa se sve više prakticira pošumljavanje sadnicama uzgojenim iz sjemena. Panjevi na kojima su izrasla nova stabla pravi su mali otoci na kojima se gnijezde divlje patke, a u šupljinama panjeva nalaze sklonište tvorovi i kune. Na tim malim otocima ukorijeni se i podrast: kalina, bazga sremza, trušljika, lijeska i glog.

Pored tehničke iskoristivosti joha, ona je i pionirska vrsta jer apsorbira velike količine vode te na taj način isušuje tlo. Osim toga, ima svojstva kao i biljke iz porodice lepirnjača (*Leguminoza*), da preko aerobnih bakterija veže iz zraka dušik i akumulira nitrata u tlo. Odatle i pojava tzv. "duplera", svijetlećih balončića, koji su lebdjeli iznad močvare i ulijevali strah našim starim.

Proljeće je oduvijek bilo najljepše godišnje doba u Crnim Jarkima. More plavozelenkaste vode na

Slika 1.-2. Čista sastojina joha u Crnim jarcima

kojoj se kruni pjena što je stvaraju neki nevidljivi valovi. Na gredicama bijeli tepisi mirišljavih drijemavaca, a u vodi zlatnožuti cvetovi žabljaka. U prevečerje orkestar tisuća žaba i memljivi miris vlage, mahovine i truleži. Kada se s kalinovačkog zvonika oglasi Zdravomarija, šumom bi odjekivali pucnji. To su lovci sačekivali šljuke. Uz karakteristični pisak mužjaci su proganjali ženke i u svadbenom letu strelovito presijecali prosjeke. Kad bi odjeknuo hitac na trenutak bi zamuknuo žablji orkestar, kao da odaje počast šljuki koja je slomljenih krila završila negdje u vodi ili se zaustavila na busenu trave. Neumorni aportereri jurili bi po vodi i kalu u potrazi za ustrijeljenom divljači. Divlje patke bi u parovima nadlijetale šumu uz glasno gakanje patka, koji kao da se rugao lovcima, jer je sezona lova na patke završila.

Jutrom se iznad vode dizala plava izmaglica pomiješana s dimom baruta. I žabe su se izmorile od noćasnijeg orkestriranja. Brižljivo su gomilale grozdove jaja za svoja buduća pokoljenja. I crnožuti daždevnjak K.und K. monarhije umoran od noćnog lova, lijeno se zavlačio ispod vlažnog lišća. Jutarnje sunce probudilo je ptičji svijet koji bi glasnim pjevom nadmašio sinoćnje žablje orkestriranje. Šojka je prva otkrila uljeza. Glasnim kriještanjem obavještavala je sav životinjski svijet šume da je stigao uljez. Teški pivski konji lagano su vukli seljačka kola, jer su kotači duboko glibili u kal. Na kolima je sjedio debeli zadrigli Bavarac u lederhozama i s tirolskim šeširom na glavi. Za njim se širio miris fine cigare koji je uznemirio nozdrve plahe srne. Preko trbuha je prebacio tucet mrtvih šljuka, koje su svoj svadbeni let platile šuštavim novčanicama.

U kasno proljeće gredice se zazelene sočnom travom što izmami stoku okolnih zaselaka u šumi. Krave bi po čitav dan provele u šumi, tek bi ih u podne pastiri priveli na plandišta. U predvečer nabreklih sapi vraćale bi se kućama. Pastiri su ponosno za šeširima nosili prekrasne cvijetove kockavice ili košutice, kako ih zovu o ovim krajevima. Danas je nažalost taj prekrasni proljetni cvijet potpuno nestao.

Nerijetko su se pastirima događale prave drame. Krave bi upale u kal pa su nemoćni pastiri morali potražiti pomoć u selu da bi kravu izvukli iz blata.

Rijetko koja šuma obiluje tolikim imenima kao Crni Jarki. Skoro svaka gredica, svaki odjel, ima svoje narodno ime. Očito da su okolni stanovnici dobro poznavali svaki kutak i šumu doživljavali kao svoj

park prirode. Tako se jedan mali proplanak naziva Bogčev grob, na kojem iz tko zna kojih razloga nikad nije bilo nikakvo raslinja, pa čak ni grmlja, iako je okolo gusti sklop šume. Predio Pavlenova spominje se čak u romanu "Gospodin Rafo", književnika Petra Grgca, rođenog Kalinovčana. Tu su još Ščukanci, Obnoga, Veseljakova, Požarika (u kojoj raste rijetka širokolisna otrovna biljka "Čemerika"), Jankov jarek, Šimunićeva greda, Lipova i Leskova greda, Špoljarov kut. Tko zna odakle ta imena, jer njihovo porijeklo ne znaju ni najstariji mještani. I svaka prosjeka ima svoje ime; tako da postoji Jalžabetićeva, Lopatkova, Jurkovićeva, Šolina, Sobotina, Marijanova, Vrtna, Šokčeva, Dugalijeva, Felova. Prosjeke su u principu dobivale imena po kućama na koje su izlazile.

Nezaobilazno ime i legenda Crni jarkov je lugar Josip Mihaldinec koji je čitav radni vijek proveo na lugariji Crni Jarki. Od dvadesetih godina prošlog stoljeća do pedesetih, od stare Jugoslavije, NDH, do Titove Jugoslavije. Brinuo je o šumi; pošumljavao, uzgajao sadnice u šumskom rasadniku, čuvao i održavao šumu. Teško je bilo općuvati šumu, jer je za vrijeme stare Jugoslavije krađa drva bila glavni prihod seoske sirotinje, tako da se s pravom moglo govoriti o šumokradici kao zanimanju. No ipak je najteže bilo poslije drugog svjetskog rata, kad su se vratili drugovi nabrijani parolom: "Šume su naše" i teško ih je bilo uvjeriti, da šume ipak nisu njihove i da ne može sjeći kako se tko sjeti.

Među šumokradicama kolala je priča da lugar zna za svako drvo u šumi. Naime, kad bi posjekli drvo, izvadili bi i panj, na mjesto navukli travu, pa čak posadili i koje drvce. Unatoč tako dobroj kamuflaži, lugar bi ipak otkrio da na tom mjestu manjka drvo. Tajna je bila u krošnji, a ne na zemlji. U gustom sklopu lako je bilo uočiti da je nastala rupa, jer je na tom mjestu manjkalo stablo. Unatoč vječitim sukoba sa šumokradicama, ispjevali su mu pjesmu koja se održala do današnjih dana:

"Požarika na četiri čoška
po njoj šeće Mihaldinec Joška.
Rosnu travu gazi
I na šumu budnim okom pazi.

O njegovim odnosima sa šumokradicama postoje brojne anegdote. Da nije s njima išao na nož svjedoči i ova priča.

U kasnu jesen posebno je bio na udaru rub šume, gdje su se mještani Kalinovca snabdjevali jasenovim drvom koje i sirovo dobro gori, što je pred zimu itekako važno. Svako jutro lugar bi najprije navratio u taj predio kao bi prekontrolirao nije li preko noći izvršena krađa. I toga jutra uočio je da su posječena dva stabla jasena, a trag je preko mrazem pokrivenih livada vodio u dvorište jednog mještanina. Lugar je rano ujutro osvanuo u dvorištu, a smeteni domaćin brže bolje ga dočeka: "O, dobro jutro gospon, jel' ste došli na rakiju?"

"Ma ne, evo sem ti donesl biča, kojeg si putem do šume zgubil!"

Poslije takvog razgovora "pala" je i rakija, ali bogme i prekršajna prijava. Danas se idilična slika Crni Jarkov znatno izmijenila. Prokopani su brojni kanali i johe pomalo nestaje. "Ne treba za njom previše žaliti, jer su johu zbog promjene vodnog režima zamijenile kvalitetnije vrste drva, kao što je hrast, jasen i grab", kaže dipl.ing. šumarstva Mirko Kovačev, inače upravitelj Šumarije Đurđevac, u čijem je sastavu i lugarija Crni Jarki.

Ono što više smeta i bode u oči i što je oskvrnulo iskonsku ljepotu krajolika su plinske bušotine na rubovima šume i asfaltne ceste koje su ispresjecale šumu. No i to valjda mora biti kao obol progresu, a o idiličnom pejzažu Crni Jarkov, ostaju samo draga, nostalgijna sjećanja.